

संक्षिप्त आढावा

या अहवालासंबंधी

महाराष्ट्र शासनाचे शासकीय विभाग, स्वायत्त संस्था आणि सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम यांच्या अनुपालन लेखापरीक्षणातून उद्भवलेल्या बाबीसंबंधी भारताचे नियंत्रक आणि महालेखापरीक्षक यांचा हा अहवाल आहे. भारताच्या संविधानाच्या तरतुदी, लागू (प्रयोज्य) कायदे, नियम, विनियम आणि सक्षम अधिकाऱ्यांनी जारी केलेले विविध आदेश व सूचनांच्या अनुपालनाची खातरजमा करून घेण्यासाठी लेखापरीक्षित संस्थांच्या खर्च आणि महसुलाची तपासणी करणे यास अनुपालन लेखापरीक्षा असे संबोधतात.

लेखापरीक्षेचे महत्वाचे निष्कर्ष राज्य विधिमंडळाच्या नजरेस आणून देणे हा अहवालाचा मुळ/प्राथमिक हेतु आहे. लेखापरीक्षेचे निष्कर्ष कार्यकाऱ्यांना असे सहाय्यभूत ठरावेत की ज्यामुळे संस्थांची प्रचालन कार्यक्षमता व आर्थिक व्यवस्थापन सुधारीत करता येईल. जेणेकरून उत्तम शासन व्यवस्थेस हातभार लागेल.

ह्या अहवालात 12 प्रारूप परिच्छेद आहेत, ज्यामध्ये राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियान आणि महानगरपालिकेच्या मंडयांचा वापर आणि पुनर्विकास ह्या दोन संकल्पनाधारीत परिच्छेदांसहित 10 प्रारूप परिच्छेदांचा समावेश आहे.

महाराष्ट्र शासनाचे 24 विभाग, 17 स्वायत्त संस्था आणि सार्वजनिक क्षेत्रातील 38 उपक्रम आहेत ज्यांचे प्रमुख अतिरिक्त मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव असून त्यांची लेखापरीक्षा प्रधान महालेखाकार (लेखापरीक्षा)-I, महाराष्ट्र, मुंबई यांच्याद्वारे केली जाते.

(परिच्छेद 1.1 आणि 1.2)

लेखापरीक्षण अहवालामध्ये समाविष्ट केलेल्या 31 परिच्छेद आणि आढाव्यांसंदर्भातील स्पष्टीकरणात्मक जापने तीन महीने ते 78 महिन्यांच्या कालावधीसाठी प्रलंबित होती. 18 विभागांकडून लोक लेखा समिती आणि सार्वजनिक उपक्रम समितीच्या 557 शिफारशीवरील कार्यवाही केल्याच्या टिपण्या प्रलंबित होत्या.

(परिच्छेद 1.6.4)

लेखापरीक्षेतील महत्वाची निरीक्षणे खाली दर्शविल्याप्रमाणे आहेत:

- महाराष्ट्रात राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियानाची अंमलबजावणी संथ आणि अप्रभावी नियंत्रणांनी भरलेली होती. एकूण ₹ 376.97 कोटी (केंद्र व राज्य) अनुदानाच्या तुलनेत शासन फक्त ₹ 283.07 कोटी खर्च करू शकले व ₹ 93.90 कोटी अखर्चित राहिले. शासनाने ऑक्टोबर 2013 मध्ये राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियानाच्या अंमलबजावणीत सहभागी व्हायचे ठरविले होते. तथापि, राज्य उच्च शिक्षण परिषद जी उच्च शिक्षणातील सर्वसमावेशक दीर्घकालीन आणि उच्च शिक्षण आराखडा विकसित करणारी सर्वोच्च धोरणात्मक संस्था आहे तिचे गठण ऑगस्ट 2017 मध्ये झाले. परिणामी, शासनाने वर्ष 2014-17 च्या ऐवजी वर्ष 2015-17 साठीचा राज्य

उच्च शिक्षण आराखडा सादर केला. तसेच, राज्याच्या स्थूल राज्य उत्पन्नाच्या दोन टक्क्यांपेक्षा कमी रक्कम उच्च शिक्षणावर खर्च केली होती. समुह महाविद्यालयांचे विद्यापीठात रूपांतर करण्यास विलंब झाला. राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियानाचे संनियंत्रण आणि मूल्यांकन कमकुवत होते कारण सहभागी उच्च शिक्षण संस्थांची कामगिरी तपासण्यासाठी प्रमुख कामगिरी निर्देशक राज्य उच्च शिक्षण परिषदेकडून अंतिम केले गेले नव्हते.

(परिच्छेद 2.1)

- बृहन्मुंबई महानगरपालिका फळे, भाजीपाला, मांस इ. च्या विक्रीसाठी सार्वजनिक मंडया बांधते, देखरेख करते आणि त्यांचे नियमन करते. समावेशक आरक्षण योजनेअंतर्गत बांधलेल्या मंडई इमारतीचे लक्षणीय क्षेत्र एकतर वापरले गेले नव्हते किंवा रिकामे होते. भाडेपट्टा करारातील अटीचा भंग करूनही भाडेपट्टादाराला बाहेर काढण्यासाठी ठोस कारवाई करण्यात बाजार विभाग अपयशी ठरला. बृहन्मुंबई महानगरपालिकेने बांधलेली दहा मजले असलेली मंडईची इमारत सहा वर्षांहून अधिक काळ मंडई सेवांसाठी वापरली जात नव्हती. विद्यमान मोडकळीस आलेल्या मंडयांचा पुनर्विकास आणि दुकान मालकांचे पुनर्वसन यातील प्रगती सुमार होती. थकबाकीशी संबंधित अभिलेखे अयोग्य पद्धतीने ठेवणे आणि विविध शुल्काची अल्प वसुली हे बाजार विभागातील अपर्याप्त अंतर्गत नियंत्रणे आणि सुमार नियंत्रण दर्शवते.

(परिच्छेद 2.2)

- प्रतिबंधित क्षेत्रामध्ये उभारलेला मलनिःसारण प्रक्रिया संयंत्र जमीनदोस्त करावे लागल्याच्या परिणामी ₹ 3.25 कोटी खर्च निष्फळ झाला.

(परिच्छेद 2.3)

- दरसूचीमध्ये वरकड (ओव्हरहेड) आणि नफ्याची टक्केवारी समाविष्ट असूनही त्यांचा अतिरिक्त भार निविदा अटीमध्ये समावेश केल्याच्या परिणामी तीन कंत्राटांमधील अतिरिक्त बाबींवर कंत्राटदारांना ₹ 4.36 कोटींचा अदेय फायदा झाला.

(परिच्छेद 2.4)

- मालमत्तेच्या भांडवली मुल्याची चुकीची गणना केल्यामुळे मालमत्ता कराची ₹ 7.85 कोटींची कमी आकारणी झाली.

(परिच्छेद 2.5)

- वस्तू व सेवा कराच्या अंमलबजावणीमुळे कंत्राटाची किंमत कमी करण्यात कार्यकारी अभियंता (प्रधानमंत्री ग्राम सडक योजना) यांना आलेल्या अपयशामुळे कंत्राटदारांना ₹ 28.63 कोटींचे अतिरिक्त प्रदान झाले.

(परिच्छेद 2.6)

- ₹ 250.03 कोटी खर्च झालेल्या अपूर्ण जलविद्युत प्रकल्पाला सुधारित प्रशासकीय मान्यता देण्यास विलंब झाल्यामुळे सहा वर्षांहून अधिक काळ निधीची अडवणूक झाली.

(परिच्छेद 2.7)

- मुंबई झोपडपट्टी सुधार मंडळ, जिल्हाधिकारी, मुंबई उपनगर जिल्हा आणि बृहन्मुंबई महानगरपालिका यांच्यातील समन्वयाच्या अभावाच्या परिणामी रमाबाई आंबेडकर नगर घाटकोपर (पूर्व) येथे ₹ 5.71 कोटी खर्चून बांधलेले बहुउद्देशीय केंद्र पाच वर्षांपेक्षा जास्त काळ निष्क्रिय राहिले.

(परिच्छेद 2.10)

- करपात्र उत्पन्नाचा चुकिचा अंदाज आणि त्याच्या परीणामी आगाऊ आयकराचे कमी प्रदान याची परिणती आर्थिक वर्ष 2017-18 साठी ₹ 2.36 कोटी व्याजाच्या टाळता येण्याजोग्या प्रदानात झाली.

(परिच्छेद 2.11)

- कालव्याच्या बांधकामासाठी जमीन संपादनात अपयश आल्याने, धरण बांधण्यासाठी झालेला ₹ 15.20 कोटींचा खर्च निष्फळ ठरला.

(परिच्छेद 2.12)